

**ГЭМТ ХЭРГЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ АЖИЛД ХӨШҮҮРГИЙГ
ТАТАХ АРГЫГ АШИГЛАХ БА АНХААРВАЛ ЗОХИХ ЗАРИМ АСУУДАЛ**
**SOME ISSUES TO BE CONSIDERED WHEN USING
CRIME-FIGHTING AND LEVERAGE TECHNIQUES**

Б.Баянмөнх

Цагдаагийн сургуулийн ЦЭЗТ-ийн эрхлэгч,
доктор (Ph.D), цагдаагийн дэд хурандаа
bayanmunkh@uia.gov.mn

B. Bayanmunkh

Head of Police Law, University of Internal Affairs
Doctor of Law (Ph. D), Police Lieutenant Colonel
University of Internal Affairs
State Email: bayanmunkh@uia.gov.mn

Хураангуй. Хөшүүргийг татах арга нь асуудалд тулгуурласан үйл ажиллагааны аргыг баримталдаг боловч, асуудалд тулгуурласан үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдээс илүү өргөн хүрээнд олон зорилтуудыг агуулдаг.

Энэхүү өгүүлэлд хөшүүргийг татах аргын тухай ойлголт, түүнийг гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажилд хэрхэн ашиглах, юунд анхаарах талаар товч авч үзсэн болно.

Abstract. The leveraging approach follows a problem-based action approach, but includes a broader range of objectives than problem-based action programs.

This article provides a brief overview of the concept of leverage, how it can be used in crime fighting, and what to look out for.

Түлхүүр үг. Асуудалд тулгуурласан цагдаагийн үйл ажиллагаа, хөшүүргийг татах арга, үндсэн элемент, нөөц, хүч хэрэгсэл

Key word. Problem-based policing, lever pulling method, core elements, resources and power tools

Үндсэн хэсэг. Дэлхий даяар нэг жилд л 10-29 насны 200,000 хүүхэд, залуус гэмт хэрэг, хүчирхийллийн улмаас амь насаа алдаж байна. Хүн амины хэрэг нь хүүхэд, залуучуудын нас баралтын дөрөв дэх тэргүүлэх шалтгаан болоод байгаа ба үүнээс гадна хүчирхийлэлд өртсөн сая сая хүүхэд, залуус яаралтай эмнэлгийн тусламж шаардсан гэмтэл, бэртэл авч, үүнээс ч олон залуус хүчирхийллийн улмаас сэтгэцийн эрүүл мэндээрээ хохирч, архи, тамхи, согтууруулах болон мансууруулах бодис хэрэглэх, аюултай бэлгийн харилцаанд орох зэрэг эрсдэлт зан үйлтэй болж байна.

Хүүхэд, залуучуудын дундах хүчирхийлэл нь өртсөн хүн, тэдний хайртай дотнын хүмүүс, найз нөхдөд сэтгэл санааны асар их хор хохирол учруулж, амьдралыг нь сүйтгэдэг. Хүчирхийллээс үүдэлтэй эдгээр үр дагавар нь нийгэмд ч тэр, хохирогчдын ар гэрт ч тэр эдийн засгийн хүнд дарамт болдог.¹

Залуучуудын дундах хүчирхийлэл нь янз бүрийн түвшний хүчин зүйлстэй холбоотой бөгөөд хүний амьдралын янз бүрийн үе шатанд илэрч болно. Хувь хүний

¹ Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх нь: нотлох баримтын тойм. Нээлттэй нийгэм форум. -УБ., 2017. 8 дахь тал

түвшний эрсдэлт хүчин зүйлсэд өмнө нь гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдож байсан юмуу түрэмгий зан гаргаж байсан түүх; хэт хөдөлгөөншил, зан төлөвийн өөрчлөлт зэрэг сэтгэлзүйн байдал; согтууруулах ундаа, хар тамхины хэрэглээ багтана. Ойрын хүрээллийн эрсдэлт хүчин зүйлсэд:

- эцэг эхийн анхаарал дутмаг нөхцөлд өсөх;
- эцэг эх нь хатуу ширүүн, тууштай бус хүмүүжлийн арга хэмжээ хэрэглэж ирсэн;
- эцэг эх нь гэмт хэрэгт холбогдож байсан;
- хэрэг зөрчил гаргадаг залуустай найзлах зэрэг багтана.

Гэмт хэрэг гарах эрсдэлт хүчин зүйлсэд тухайн нутаг дэвсгэрийн гэмт хэргийн гаралт; гэмт хэрэг гарах нөхцөл; мансууруулах бодис, согтууруулах ундааны хялбар олдоц; ажилгүйдэл; орлогын ялгаа, ядуурал төвлөрсөн байх зэрэг багтана.

Гадаадын улс орнуудад хэрэгжүүлж байгаа залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөрүүд нь хүчирхийлэлд хүргэдэг эрсдэлт хүчин зүйлсийн нөлөөллийг багасгах, эсвэл өөр бусад арга замаар хувь хүн, орон нутгийн түвшний эрсдэлт хүчин зүйлсийн сөрөг нөлөөллөөс залуу хүмүүсийг хамгаалах зорилго агуулдаг.

Анх Бостон хотноо өсвөр насны болон залуучууд хүч хэрэглэх явдал газар авч байх үед ашигласан хөшүүргийг татах арга нь хууль сахиулагчдыг нэгтгэн гэмт хэргийн асуудалд дүн шинжилгээ хийлгэж, түүнд тохирсон шинэлэг шийдлийг боловсруулахад хүргэсэн байна.

Үйл ажиллагааны энэхүү арга нь зөрчил гаргагчдыг цаашид гэмт зан үйл үйлдэхээс татгалзуулах хэд хэдэн төрлийн “хөшүүргийг” бий болгодог бөгөөд зөвхөн цагдаагийн үйл ажиллагааг бус, нийгмийн ажил болон орон нутгийн нөөц хүч, хэрэгслийг ашигладаг байна.²

Гадаадын зарим оронд нэвтрүүлсэн хөшүүргийг татах арга, түүнийг хэрэглэх хэрэгцээ шаардлага үр дүнгийн талаар зарим зарим ном бүтээл, гарын авлагад хэрхэн тусгасаныг тоймлон авч үзье.

Сурлагаар хоцрох. Залуу хүн хүчирхийлэл үйлдэх, түүнд өртөх нь сурлагаар хоцрох явдалтай холбоотой байна. Хүчирхийлэлд оролцдог залуучууд хичээл сурлагаар тааруу, хичээлээ таслах, сургууль завсардах өндөр эрсдэлтэй байдаг. АНУ-д хийсэн судалгаагаар сурагчдын 6 хувь нь сургууль дээрээ, мөн сургуульд хүрэх, буцах замдаа аюулд өртөхөөс айж судалгаанаас өмнөх нэг сарын хугацаанд нэг ба түүнээс олон хоногоор хичээлдээ яваагүй гэж мэдээлжээ.³ Дунд ангийн хүүхэд түрэмгий зан гаргах нь сургууль завсардахын урьтач шинж тэмдэг болдог байна.⁴

Эдийн засгийн зардал. Залуучуудын дундах хүчирхийллийг эд зүйлс, дэд бүтцийг эвдэн сүйтгэх явдал дагалдах нь их байдаг бөгөөд хүчирхийллийн “халуун цэг” буюу хүчирхийлэл их гардаг газар⁵ үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ ханш буурах хамаарал байдаг.

Насанд хүрээгүй хүүхдийн үйлдсэн хүчирхийлэл нийгэмд онцгой өндөр үнэтэй тусдаг. Хохирогчтой холбоотойгоор эмнэлгийн үйлчилгээний шууд зардал, ирээдүйн

² Catalano RF, Oesterle S, Fleming CB, Hawkins JD. The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*. 2004;74(7):252–61

³ Eaton DK, Kann L, Kinchen S, Shanklin S, Flint KH, Hawkins J, et al. Youth risk behavior surveillance – United States, 2011. *Morbidity and mortality weekly report surveillance summaries* (Washington, DC: 2002). 2012;61(4):1–162

⁴ Kokko K, Tremblay RE, Lacourse E, Nagin DS, Vitaro F. Trajectories of prosocial behavior and physical aggression in middle childhood: Links to adolescent school dropout and physical violence. *Journal of Research on Adolescence*. 2006;16(3):403–28

⁵ Mercy JA, Butchart A, Farrington D, Cerdá M. In: *World report on violence and health 2002*. Geneva: World Health Organization; 2002:23–56.

орлогын алдагдал, олон нийтийн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх төсөв, эд хөрөнгийн хохирол, амьдралын чанарын алдагдал зэрэг зардал гардаг.

Согтууруулах ундаа, мансууруулах бодисын хэрэглээ. Хувь хүний түвшинд авч үзэх юм бол согтууруулах ундааны хэрэглээ нь танин мэдэхүйн чадвар, бие махбодын үйл ажиллагаанд шууд нөлөөлж, өөрийгөө хянах, мэдээллийг боловсруулах, эрсдэлийг үнэлэх чадварыг бууруулдаг. Энэ нь хүний цочмог занг улам өдөөн даамжруулдаг тул зарим хүнийг хүчирхийлэл үйлдэхэд түлхэх магадлалтай.

Архи, согтууруулах ундаа эрт ууж эхэлсэн, тогтмол хэрэглэдэг залуучуудын хүчирхийлэл үйлдэх, түүнд өртөх эрсдэл нэмэгддэг. Орон нутаг, нийгмийн түвшинд хүн олноор цуглардаг, хяналт зохион байгуулалт муутай баар цэнгээний газрууд нь хүчирхийлэл гарах нөхцөл болдог байна.⁶

Өрхийн нийгэм, эдийн засгийн байдал. Ядуу тарчиг амьдрал нь хүчирхийлэл үйлдэх эрсдэлийг нэмэгдүүлдэг нь тогтоогдоод байгаа ба өрхийн болон орон нутгийн түвшний ядуурал нь хүчирхийлэл гарах нөхцөл болдог байна.⁷ Дунд ба өндөр орлоготой өрхийн залуучуудтай харьцуулахад нийгэм, эдийн засгийн боломж муутай өрхийн өсвөр насны хүүхэд, залуусын хүчирхийлэлд оролцох эрсдэл нь хоёр дахин өндөр гарчээ.⁸ Эцэг эхийн нэг нь, эсвэл хоёулаа ажилгүй гэр бүлд өсөж байгаа өсвөр насныхны хүчирхийлэлд холбогдох эрсдэл нэмэгддэг ажээ.⁹ Эцэг, эхийн нийгэм, эдийн засгийн боломж нь үе тэнгийнхнээ дарамтлан дээрэлхэх, эсвэл өөрөө дарамтлуулж дээрэлхүүлэх эрсдэлийг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл болдог байна.¹⁰

Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх зорилготой 21 стратеги нь дөрвөн чиглэлд төвлөрч байгаа ба эдгээр нь:

- Эцэг эхийн боловсрол, бага насны хүүхдийн хөгжлийг дэмжих стратегиуд
- Сургуульд түшиглэсэн сурлагын амжилт, нийгмийн харилцааны чадварыг дэмжих стратегиуд
- Хүчирхийлэл үйлдэх өндөр эрсдэлтэй, эсвэл өмнө нь хүчирхийлэлд холбогдож байсан залуучуудад чиглэсэн стратегиуд
- Орон нутаг болон нийгмийн түвшний стратегиуд болно.¹¹

Өмнөд болон Зүүн Африкийн бүсийн орнуудын өсвөр насныхны сургууль завсардах, боловсролын түвшин доогуур, насанд хүрсэн хойноо ажил олж чадахгүй байх зэрэг нь хүчирхийлэлд хөтөлдөг эрсдэлт хүчин зүйл болдог бол хичээл таслахгүй байх, боловсролын түвшин ахиулах зэрэг нь хүчирхийллийн эсрэг хамгаалагч хүчин зүйл болдог байна. Иймд хичээл таслахгүй байх нөхцөлтэй урамшуулал нь өсвөр насныханд нөлөөлж чадах хөшүүрэг болж байна.

Сургуульд түшиглэсэн бодлого, хөтөлбөрийн дотроос амьдрах ухааны ба нийгмийн харилцааны ур чадвар эзэмшүүлэх хөтөлбөр, үе тэнгийн дарамт дээрэлхэлтийг урьдчилан

⁶ Homel R, Clark J. The prediction and prevention of violence in pubs and clubs. *Crime Prevention Studies*. 1994;3:1–46.

⁷ Lynch JP, Pridemore WA. Crime in international perspective. *Crime and public policy*. 2011;5–52.

⁸ Elliott DS, Huizinga D, Menard S. Multiple problem youth: delinquency, drugs and mental health problems. New York, NY: Springer Science & Business Media; 1989.

⁹ Farrington DP. Childhood, adolescent and adult features of violent males. *Aggressive Behavior*: Springer; 994:215–40.

¹⁰ Jansen PW, Verlinden M, Dommisse-van Berkel A, Mieloo C, van der Ende J, Veenstra R et al. Prevalence of bullying and victimization among children in early elementary school: Do family and school neighbourhood socioeconomic status matter? *BMC. Public Health*. 2012;12(1):494

¹¹ Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх нь: нотлох баримтын тойм. Нээлттэй нийгэм форум. -УБ., 2017. 25 дахь тал

сэргийлэх хөтөлбөр үр нөлөөтэй байх өндөр магадлалтай гэж үнэлэгдсэн бол сурлагын амжилтыг ахиулах хөтөлбөр, хичээл таслахгүй нөхцөлтэйгээр өсвөр насныханд санхүүгийн урамшуулал олгох хөтөлбөр, хичээлийн бус цагийн болон чөлөөт цагийн бусад арга хэмжээ зэргийг үргэлжлүүлэг судалж, үр нөлөөтэй эсэхийг нь тогтоох шаардлагатай байна

Хичээлийн ирцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор нөхцөлт мөнгөн дэмжлэг олгох, сургалтын ваучер (эрхийн бичиг) өгөх, буцалтгүй тусламж болон хичээлийн хэрэгсэл үнэгүй олгох, сургуульдаа ирэхдээ нийтийн тээврээр үнэ төлбөргүй зорчих зэрэг арга хэмжээ багтана.¹²

Өсвөр насныхны хичээлийн ирцийг дэмжих санхүүгийн урамшууллын хөтөлбөр

Энэхүү стратегид хичээлийн ирцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор нөхцөлт мөнгөн дэмжлэг олгох, сургалтын ваучер (эрхийн бичиг) өгөх, буцалтгүй тусламж болон хичээлийн хэрэгсэл үнэгүй олгох, сургуульдаа ирэхдээ нийтийн тээврээр үнэ төлбөргүй зорчих зэрэг арга хэмжээ багтана.

Сургууль завсардах, боловсролын түвшин доогуур, насанд хүрсэн хойноо ажил олж чадахгүй байх зэрэг нь хүчирхийлэлд хөтөлдөг эрсдэлт хүчин зүйл болдог бол хичээл таслахгүй байх, боловсролын түвшин ахиулах зэрэг нь хүчирхийллийн эсрэг хамгаалагч хүчин зүйл болдог. Сургуульдаа дуртай байх нь хүчирхийлэлтэй урвуу хамааралтай болох нь нотлогдоод байна.¹³ Иймд хичээл таслахгүй байх нөхцөлтэй урамшуулал нь өсвөр насныханд нөлөөлж чадах хөшүүрэг болж байна.

Нотолгоо Хичээл таслахгүй байх нөхцөлтэй мөнгөн тэтгэмж, санхүүгийн бусад урамшуулал нь залуучуудын дундах хүчирхийллийн гаралтад хэрхэн нөлөөлж байгааг авч үзсэн үнэлгээний тайлан олдсонгүй.¹⁴ Гэхдээ санхүүгийн урамшуулал, боловсролын тэтгэмж, тэтгэлэг нь хүчирхийллээс хамгаалах хүчин зүйл болох сургуульд хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх нөлөөтэй байна.¹⁵ Өсвөр насны хүүхэд нь сургуульд явж байх нөхцөлтэйгөөр гэр бүлд тэтгэмж олгодог

Мексикийн “Опортунидадес” хөтөлбөрийн (Oportunidades буюу боломж) үр дүнд дунд сургуулийн хамрагдалт 8 хувиар өсжээ.¹⁶ Бразилд “Болса Эскола” хөтөлбөр (Bolsa Escola буюу сургуулийн тэтгэмж) хэрэгжүүлснээр сургууль завсардалт буурсан дүн гарчээ¹⁷.

Өсвөр насныхны хичээлийн ирцийг дэмжих мөнгөн тэтгэмж, санхүүгийн бусад урамшуулалт хөтөлбөр хэрэгжүүлэх нь Латин Америкийн орнууд, Турк, АНУ, бусад оронд өсвөр насныхныг дунд сургуулиас завсардуулахгүй байх анхдагч ба хоёрдогч зорилготой мөнгөн тэтгэмжийн томоохон хөтөлбөрүүд хэрэгжсэн.

¹² Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх нь: нотлох баримтын тойм. Нээлттэй нийгэм форум. -Уб., 2017. 45 дахь тал

¹³ Catalano RF, Oesterle S, Fleming CB, Hawkins JD. The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*. 2004;74(7):252–61.

¹⁴ Slavin R. Can financial incentives enhance educational outcomes? Evidence from international experiments. *Best Evidence Encyclopaedia (BEE)*. 2009

¹⁵ Behrman JR, Parker SW, Todd PE. Do conditional cash transfers for schooling generate lasting benefits? A five-year followup of PROGRESA/Oportunidades. *Journal of Human Resources*. 2011;46(1):93–122.

¹⁶ Fernald LC, Gertler PJ, Neufeld LM. 10-year effect of Oportunidades, Mexico's conditional cash transfer programme, on child growth, cognition, language, and behaviour: a longitudinal followup study. *The Lancet*. 2009;374(9706):1997–2005.

¹⁷ Ferro AR, Kassouf AL. Avaliação do impacto dos programas de bolsa escola sobre o trabalho infantil no Brasil. *Pesquisa e Planejamento Econômico*. 2005;35(3):417–44

Эдгээр хөтөлбөр нь нэг гэр бүл юмуу нэг хүүхдэд ногдох хэмжээгээр тооцон бэлэн мөнгө олгодог ба ингэхдээ өсвөр насны хүүхэд нь хичээлийн нэг өдрийн 80-аас доошгүй хувийг хичээлдээ сууж өнгөрөөх нөхцөл тавьдаг.

Мөнгөн тэтгэмж нь сургуулийн төлбөр, хичээлийн хэрэгсэл зэрэг шууд зардлыг санхүүжүүлэх, мөн хүүхдээ сургуульд явуулснаар тухайн гэр бүлд учирч болох боломжит орлогын алдагдлыг нөхөх зориулалттай. Жишээлбэл, Бразилд Болса Эскола хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ хүүхдийг хөдөлмөр эрхлэлтээс хамгаалж, сургууль завсардахаас сэргийлэх зорилт тавьжээ. Хүүхэд нь сургуульд баталгаатай явж байгаа тохиолдолд өрх хоёр сар тутамд 15 бразил реал авдаг байна.¹⁸

Мексик: Сургуулиа төгсөх нөхцөлтэй залуучуудын урамшууллын хөтөлбөр

Опортунидадес (Боломж) хөтөлбөр бол Мексикийн ядуурлыг бууруулах үндсэн хөтөлбөр юм. Хөтөлбөр нь өрхийн эрүүл мэнд, боловсрол, хоол тэжээлийн нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгоор мөнгөн тэтгэмж олгодог ба үүнд тухайн өрхийн 22 хүртэлх насны хүүхдүүдэд сургуулиа төгсөх нөхцөлтэйгөөр олгох боловсролын тэтгэмж багтдаг.

Хэд хэдэн удаагийн үнэлгээгээр уг хөтөлбөр нь залуучуудын сургуульд хамрагдалт, сургуульд суралцах нийт жил, сургууль завсардалтын хувь хэмжээ, ажил олох магадлал зэрэгт эерэг нөлөө үзүүлсэн дүн гарчээ. Согтууруулах ундаа, тамхины хэрэглээ болон өндөр эрсдэлтэй бэлгийн зан үйл багассан байхад бэлгийн хамтрагчийн хүчирхийлэлд хэрхэн нөлөөлөх нь тодорхойгүй байна. Харин залуучуудыг хүчирхийллээс хамгаалах хөтөлбөр хэрхэн нөлөөлж байгааг үнэлээгүй байна. 1997 онд хөдөөний ядуу орон нутгуудад хэрэгжиж эхэлсэн уг хөтөлбөр яваандаа хот суурин газрыг хамруулан тэлсээр, одоо дөрвөн сая орчим өрхөд хүрч үйлчилж байна.¹⁹

Хэрэгжих болон хүлээн зөвшөөрөгдөх боломж. Нөхцөлт мөнгөн тэтгэмж, санхүүгийн урамшууллын хөтөлбөрүүд нь янз бүрийн орчин нөхцөлд өргөнөөр дэмжигддэг. Нөхцөлт мөнгөн тэтгэмжийн хөтөлбөр нь хүн амын ядуу хэсэгт илүү нөлөөлж, эрүүл аюулгүй зан үйл хэвшүүлэх, нийгмийн суурь үйлчилгээнд хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлдэг. Заримдаа нөхцөлт тэтгэмж, санхүүгийн урамшуулалд хамрагдах болзлыг хангахын тулд эрсдэлт зан үйл улам нэмэгдэх тохиолдол гарч болзошгүй. Мөн бэлэн мөнгө, санхүүгийн урамшуулал нь бэлэнчлэх сэтгэлгээг бий болгож, бусад эх сурвалжаас олсон орлогоо эрүүл бус зан үйлд шилжүүлэн зарцуулах тул үр дүнгүй, мөн авлига өгөх нөхцөл болно гэх зэрэг шүүмжлэл гардаг.²⁰

Зардал. Хөтөлбөрийн зардал нь нөхцөл байдлаас хамаарч янз бүр байдаг. Ерөнхийдөө нөхцөлт мөнгөн тэтгэмжийн хэмжээ нь өсвөр насны хүүхдийн боломжит орлогоос бага байх ёстой ба том болсон хүүхдээ сургуульд явуулахтай холбоотой гэр бүлийн шууд бус зардал өсөх, мөн өсвөр насны хүүхдэд хар тамхины наймаа гэх мэт их орлоготой ч эрсдэлтэй зүйлд оролцох боломж байдаг зэргийг тооцоолох ёстой. Хүүхдийн боловсролтой холбоотой мөнгөн тэтгэмжийн зэрэгцээ нэмэлт хэд хэдэн дэмжлэг багтаасан

¹⁸ Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх нь: нотлох баримтын тойм. Нээлттэй нийгэм форум. -Уб., 2017. 45 дахь тал

¹⁹ Fernald LC, Gertler PJ, Neufeld LM. 10-year effect of Oportunidades, Mexico's conditional cash transfer programme, on child growth, cognition, language, and behaviour: a longitudinal followup study. The Lancet. 2009;374(9706):1997–2005

²⁰ Attanasio O, Battistin E, Fitzsimons E, Mesnard A, Vera-Hernandez M. How Effective are Conditional Cash Transfers? Evidence from Colombia. London: Institute for Fiscal Studies, 2005

Бразилийн “Болса Фамилия” хөтөлбөр (Bolsa Familia буюу өрхийн тэтгэмж) нь ойролцоогоор ДНБ-ийн 0.5 хувьтай тэнцэх хэмжээний зардлаар хэрэгждэг байна.²¹

Манай улсын хувьд цагдаагийн хэсгийн байцаагч өөрийн хариуцсан нутаг дэвсгэрт амьдардаг ажилгүй иргэдийг хорооны Засаг дарга болон нийгмийн ажилтнуудтай хамтран дүүргийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний хэлтсээр дамжуулан ажилд зуучлах арга хэмжээг зохион байгуулдаг нь энэхүү хөшүүрэг татах аргын нэг хэлбэр гэж үзэж болно.

Гэхдээ хөшүүргийг татах энэхүү аргыг тусгасан эрх зүйн зохицуулалт манай улсын хууль тогтоомжид байхгүй байна. Энэ нь төсөв санхүүгийн эх үүсвэр, зардал шийдвэрлэх боломж нөхцөл манай улсын хувьд хязгаарлагдмал байдагтай салшгүй холбоотой юм.

Дүгнэлт. Гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдож болзошгүй, сургууль завсардах магадлалтай, сэтгэл зүйн хувьд тогтворгүй, ар гэрийн хувьд анхаарал халамж муу, хичээл тасалдаг хүүхдүүдэд хөшүүргийг татах аргыг ашиглан сурлагын амжилт, сурах үйл явцад нөлөө үзүүлж чадвал гэмт хэрэг үйлдэх магадлалыг бууруулж, үзүүлэх үр нөлөө өндөр байж магадгүй юм.

Энэхүү сурлагын амжилтыг дэмжих хөтөлбөрийг нэвтрүүлсэнээр бага, дунд орлоготой зарим өрхөд өсч буй гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдож болзошгүй хүүхдүүдийн бичиг үсэг, тоо бодох чадвар, сурлагын амжилтыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ нийгмийн дасан зохицлыг сайжруулах боломжийг бүрдүүлнэ гэж үзэж байна.

Санал. Дээрхи дүгнэлтийг үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1. Насанд хүрээгүй хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчилд хамгийн их холбогдож, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн алслагдсан баг, хороонд байгаа нэг сургуульд сурлагын амжилтыг дэмжих хөтөлбөрийг нэвтрүүлж туршиж, үр дүнг тооцож үзэх

2. Сурлагын амжилтыг дэмжих хөтөлбөрийг нэвтрүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгө, санхүүгийн эх үүсвэрийг тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх сангаас шийдвэрлэх

3. Мексик улсад нэвтрүүлж тодорхой үр дүнд хүрсэн “Сургуулиа төгсөх нөхцөлтэй залуучуудын урамшууллын хөтөлбөр”-ийг судалж, нэвтрүүлж болох судалгааг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлөөс захиалан ДХИС-ийн Эрдэм шинжилгээний нэгдсэн хүрээлэнгээр хийлгүүлэх.

Ашигласан материал

1. Залуучуудын дундах хүчирхийллийг урьдчилан сэргийлэх нь: нотлох баримтын тойм. Нээлттэй нийгэм форум. -УБ., 2017
2. Catalano RF, Oesterle S, Fleming CB, Hawkins JD. The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. Journal of School Health. 2004;
3. Eaton DK, Kann L, Kinchen S, Shanklin S, Flint KH, Hawkins J, et al. Youth risk behavior surveillance – United States, 2011. Morbidity and mortality weekly report surveillance summaries (Washington, DC: 2002).
4. Kokko K, Tremblay RE, Lacourse E, Nagin DS, Vitaro F. Trajectories of prosocial behavior and physical aggression in middle childhood: Links to adolescent school dropout and physical violence. Journal of Research on Adolescence. 2006;

²¹ Lindert K. Brazil: Bolsa Familia Program – scaling-up cash transfers for the poor. 2006. In: Sourcebook on emerging good practice in managing for development results [Internet]. Washington D.C: World Bank

5. Mercy JA, Butchart A, Farrington D, Cerdá M. In: World report on violence and health 2002.
6. Homel R, Clark J. The prediction and prevention of violence in pubs and clubs. *Crime Prevention Studies*. 1994;
7. Lynch JP, Pridemore WA. Crime in international perspective. *Crime and public policy*. 2011;
8. Elliott DS, Huizinga D, Menard S. Multiple problem youth: delinquency, drugs and mental health problems. New York, NY: Springer Science & Business Media; 1989.
9. Farrington DP. Childhood, adolescent and adult features of violent males. *Aggressive Behavior*: Springer; 1994;
10. Jansen PW, Verlinden M, Dommissie-van Berkel A, Mieloo C, van der Ende J, Veenstra R et al. Prevalence of bullying and victimization among children in early elementary school: Do family and school neighbourhood socioeconomic status matter? *BMC. Public Health*. 2012;
11. Catalano RF, Oesterle S, Fleming CB, Hawkins JD. The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the Social Development Research Group. *Journal of School Health*. 2004;
12. Slavin R. Can financial incentives enhance educational outcomes? Evidence from international experiments. *Best Evidence Encyclopaedia (BEE)*. 2009
13. Behrman JR, Parker SW, Todd PE. Do conditional cash transfers for schooling generate lasting benefits? A five-year followup of PROGRESA/Oportunidades. *Journal of Human Resources*. 2011;
14. Fernald LC, Gertler PJ, Neufeld LM. 10-year effect of Oportunidades, Mexico's conditional cash transfer programme, on child growth, cognition, language, and behaviour: a longitudinal followup study. *The Lancet*. 2009;
15. Ferro AR, Kassouf AL. Avaliação do impacto dos programas de bolsa escola sobre o trabalho infantil no Brasil. *Pesquisa e Planejamento Econômico*. 2005;
16. Attanasio O, Battistin E, Fitzsimons E, Mesnard A, Vera-Hernandez M. How Effective are Conditional Cash Transfers? Evidence from Colombia. London: Institute for Fiscal Studies, 2005
17. Lindert K. Brazil: Bolsa Familia Program – scaling-up cash transfers for the poor. 2006.